



30.6.2017

Helsingin kaupunginmuseon lausunto Töölön sairaalan asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta (Taka-Töölö 14/497/5)

HEL 2016-012700 T 10 03 03

Kaupunginmuseota on pyydetty antamaan lausuntonsa Töölön sairaalan aluetta koskevan asemakaavan muutoksen osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta. Kaupunginmuseo on tutustunut 18.5.2017 päivättyyn osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan ja sen liiteaineistoon. Kaupunginmuseo tarkastelee hanketta perustehtävänsä mukaisesti rakennetun kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta ja esittää kantanaan seuraavaa.

Asemakaavan muutoksen taustalla on suunnitelma Töölön sairaalan alueella olevien HUS:in toimintojen siirtämisestä Meilahden sairaala-alueelle. Töölön sairaalan alueelle suunnitellaan tämän myötä käyttötarkoituksen muutosta. Sairaalakokonaisuuden vanhin, entinen Punaisen Ristin sairaala on tarkoitus säilyttää ja etsiä sille uutta käyttöä, jonka lähtökohtaisesti tulisi olla julkista. Muut sairaalakokonaisuuteen kuuluvat rakennukset eli varsinaisen sairaalan laajennukset ja asuntolarakennus on suunniteltu purettavaksi. Tontin pohjoisreunaan esitetään uutta asuinkorttelia ja suunnittelualueen kaakkoisreunasta purettavan rakennuksen tilalle puolestaan uudisrakennusta, joka liittyisi säilytettävän sairaalarakennuksen uuteen käyttöön ja toimintaan. Korttelin ajoneuvoliikenteen liittymät ja kevyen liikenteen reitit päivitetään uusien toimintojen mukaan. Asemakaavan muutosalue rajautuu Topeliuksenkadun, Sibeliuksenkadun ja Töölönkadun rajaamaan alueeseen korttelissa 479.

Sairaala-alueen historiaa

Suunnittelualueena oleva Töölön sairaala on rakentunut Suomen Punaisen Ristin (SPR) rakennuttaman sairaalan ympärille. Ensimmäisen maailmansodan ja sisällissodan jälkeen SPR ryhtyi hankkeeseen, jonka tavoitteena oli saada järjestölle malli- ja koulutussairaala. Sairaalan suunnittelijaksi valittiin vuonna 1930 arkkitehti Jussi Paatela (1886-1962). Käyttöön sairaala otettiin 1.10.1932 ja se oli valmistuessaan yksi Euroopan uudenaikaisimmista. Sairaalan eri toiminnot oli jaoteltu kolmeen, massoitteeltaan erilaiseen siipeen, jotka oli yhdistetty toisiinsa nivelosilla. Varsinainen nelikerroksinen sairaalaosa sijoitettiin kokonaisuuden keskelle, itäinen myös nelikerroksinen siipi oli varattu pääosin taloustiloille ja läntinen yhdeksänkerroksinen torniosa oli henkilökunnan



30.6.2017

asuntolina. Pääsisäänkäynti suurine katoksineen oli sijoitettu sairaalan luoteisjulkisivuun ja kulku tapahtui komeaa ramppia pitkin. Tontin kaakkoisreunan muodosti terassoitu, vyöhykkeisiin jaettu puisto istutukseen ja suihkulähteineen.

SPR:n sairaala toimi vuodesta 1935 lähtien yliopistoklinikoiden opetus-sairaala, jossa leikkaus- ja tutkimustoiminta kohdistui erityisesti eri vammatyyppeihin, nikamasairauksiin ja keinoniveliin sekä neurokirurgisiin toimenpiteisiin. Sairaalassa aloitti vuonna 1936 toimintansa myös SPR:n veripalvelukeskus. Talvisodan seurauksena helmikuussa 1940 SPR:n sairaalasta muodostettiin itsenäinen sotasairaala P.R. SotaS. Jo ennen sotia oli päätetty SPR:n sairaalan laajentamisesta lisärakennuksella, johon oli tarkoitettu keskittää reumaattisten tautien hoito. SPR:n sairaalan pohjoispuolella sijaitsevalle ns. Tallbackan tontille sijoitettava reumasairaala järjestettiin keväällä 1945 rakennuspiirustuskilpailu. Professori Jussi Paatelan ja arkkitehti Veli Paatelan (1919-2005) voittaneen ehdotuksen mukaan aloitettiin myös louhinta- ja perustustyöt. Rakennustyöt kuitenkin keskeytyivät rahoitusvaikeuksien vuoksi. Rakennustyöt jatkuivat Arkkitehtitoimisto Kaija ja Veli Paatelan laatimien uusien suunnitelmien mukaan ja laajennusosa valmistui lopulta vasta vuonna 1959. Laajennusosa liitettiin kiinteästi vanhaan sairaalarakennukseen ja niille tuli yhteinen sisäänkäynti, jonka alta purettiin myös vanha sisäänkäyntiramppi. 1950-luvulla sairaalan toiminta alkoi painottua yhä selvemmin kirurgisiin toimenpiteisiin, erityisesti liikennetaturmaturmien lisääntymisen seurauksena. Tämä painotus jatkui, kun SPR:n sairaalan osti vuonna 1958 vastaperustettu Helsingin yliopistollinen keskussairaala HYKS. SPR:n sairaala muuttui Töölön sairaalaksi, ortopedian ja traumatologian klinikaksi. Sairaalakokonaisuutta täydennettiin Töölönkadun varteen rakennetulla sairaalan asuntolalla, jonka suunnitelmat vuonna 1963 laati Arkkitehtitoimisto Kaija ja Veli Paatela. Asuntolaosa noudatti materiaaleiltaan laajennusosaa, mutta rakennuksen hahmo ja julkisivujäsentely oli suoraviivaisempaa ja tiukempaa. Vuonna 1981 arkkitehti Arno Paatela / Arkkitehtitoimisto Kaija ja Veli Paatela suunnitteli vanhan sairaalarakennuksen kaakkoispuolelle uuden ortopedian ja traumatologian leikkaussalirakennuksen ja sen yhdistämisen vanhaan osaan. Laajennusosien lisäksi rakennuksissa on vuosikymmenten varrella tehty huomattava määrä erilaisia ja erilaajuisia muutoksia ja korjauksia. Sairaalan suunnitteluun, rakentamiseen ja muutoksiin liittyvät vaiheet on koottu ja kerrottu Töölön sairaalan rakennushistoriaselvitykseen (Sanna Ihatsu – CasaCo Studio Oy – 12.4.2017), joka on asemakaavamuutoksen liitemateriaalissa.

Asemakaavan muutos



30.6.2017

Töölön sairaalan asemakaavan muutoksen tavoitteeksi asetettu uusi, osallistumis- ja arviointisuunnitelman liitteenä olevan viitesuunnitelman mukainen asuinkortteli edellyttää huomattavan laaja-alaista purkamista korttelissa 479. Viitesuunnitelmassa korttelin pohjoispäätyyn esitetään Töölönkadun, Sibeliuksenkadun ja Topeliuksenkadun suuntaista 7-8-kerroksista rakennusmassaa, joka kääntyisi vielä korttelin sisäosiin ja muodostaisi uuden, lähes umpikorttelin kaltaisen kokonaisuuden. Koko 1950-luvun ja 1960-luvun kuluessa rakennettu osa sekä 1980-luvun laajennussiipi esitetään purettavaksi ja sairaalan eri rakennusvaiheista on tarkoitus säilyttää ainoastaan sen ensimmäinen 1930-luvulla rakennettu osa, sekä uuteen käyttöön muuttaen. Muutos nykyisen matalan ja vehreän sairaalaympäristön ja uuden, näkymät monesta suunnasta sulkevan umpinaisen korttelin välillä tulisi olemaan huomattava.

Kulttuuriympäristön vaalimisen näkökulmasta keskeistä on asemakaavamuutoksen tavoitteeksi asetettu käytöstä poistuvan sairaalakokonaisuuden arvokkaimpien osien suojelu ja uuden rakentamisen sovittaminen alueelle, joka kuuluu valtakunnallisesti merkittäväksi arvoitettuun Taka-Töölön alueeseen (RKY 2009). Kaupunginmuseo pitää alkuperäisen Suomen Punaisen Ristin sairaalan eli vuonna 1932 valmistuneen rakennuksen säilyttämisen ja suojelutavoitetta tärkeänä ja perusteltuna. Valmistumisaikanaan yksi Euroopan uudenaikaisimmista sairaaloista on merkittävä kohde myös Helsingin sairaalarakentamisen historiassa. Rakennuksen valkoisessa arkkitehtuurissa on vaikutteita sekä funktionalismista että 1920-luvun klassismista. Tehdyistä muutoksista huolimatta rakennuksen ominaisluonne on säilynyt ja se on myös näkyvä ja tärkeä elementti ympäristössään. Vapaasti seisovan, puistomaiselle tontille sijoitetun sairaalarakennuksen ympäristössä asuinkortteleita rakennettiin vuosikymmenten kuluessa asemakaavan mukaisesti umpikortteleiksi, mutta sairaalan tontilla rakennusten sijoittumista ohjasivat toiminnalliset ja sairaalasuunnittelussa kulloinkin vallalla olleet virtaukset ja näkemykset. Sairaalan 1950-luvun laajennus on toteutettu matalana, sektorin mallisen leikkaussaliosaston ja erityyppisten käytäväratkaisujen varaan rakennettujen tilojen muodostamana kokonaisuutena. Sen puhtaaksimuurattua punatiiltä olevat julkisivut ja monitahoinen hahmo sekä tiilen rinnalle materiaaleiksi valittu ikkunoiden teak ja katon ja pellitettyjen yksityiskohtien kupari muodostavat kontrastin vanhan sairaalan valkoiselle, suoralinjaiselle arkkitehtuurille. Katulinjoista monelta osin sisäänvedetty rakennus on jättänyt tilaa myös kadunvarren istutusvyöhykkeille. Tontin pohjoispäädyn osalla mittakaava on hyvin ihmisläheinen ja vaikutelma vehreä, osin jopa puistomainen. Myös 1980-luvun laajennusosa on sijoitettu etäälle katulinjoista niin, ettei se luo seinämää katutilaan. Kokonaisuudessaan Töölön sairaalan tontin



30.6.2017

luonne on siten hyvin moni-ilmeinen ja kerroksinen, mikä on osa sen kulttuurihistoriallista arvoa.

Sairaalatoiminnan lakkaaminen korttelissa johtaa väistämättä muutokseen sen rakennuskannassa. Sairaalan vanhimman osan osoittaminen julkiseen käyttöön on toivottavaa, jotta se olisi mahdollisimman monien kaupunkilaisten tavoitettavissa. Uuden käytön tulee soveltua rakennuksen alkuperäisiin tilallisiin ja rakenteellisiin ratkaisuihin, niin että kokonaisuus säilyy tunnistettavana. Asemakaavamuutoksen yhteydessä rakennukselle tulee laatia riittävät suojelumääräykset niin, että sen arkkitehtuurin keskeiset ominaispiirteet ja yksityiskohdat saadaan säilymään. Kaupunginmuseo katsoo kuitenkin, että yksi sairaala-alueen arvoista on juuri sen eri vaiheissa rakentunut moni-ilmeinen kokonaisuus, joka muodostaa vehreän ja korttelin sisäosiin näkymiä avaavan vastakohdan lähiympäristön umpikortteleiden muodostamalle tiiviille kaupunkirakenteelle. Kaupunginmuseo pitää valitettavana, että korttelin asuinkäyttöön muuttamisen lähtökohdaksi ei ole otettu sairaala-alueen monivaiheista historiaa ja tutkittu uusien rakennusten sijoittamista sen antamista lähtökohdista. Liitteenä olevalla viitesuunnitelman mukaisella ratkaisulla suljettaisiin lisäksi näkymät rakennuksen luoteisjulkisivuun, joka on sisäänkäynnin puoleisena julkisivuna ollut sairaalan vanhimman osan pääfasadi ja ollut näkyvässä ympäröivään kaupunkitilaan edelleen 1950-luvun laajennuksenkin jälkeen. Toivottavaa olisi lisäksi, että kortteliin jäisi osia kertomaan korttelin historiaa myös sairaalan 1950-luvun laajennusvaiheesta, joka edustaa laadukasta aikakautensa suunnittelua ja avointa kaupunkirakennetta. Kaupunginmuseon näkemyksen mukaan esillä oleva viitesuunnitelman lisäksi tulisi tutkia myös uudisrakentamisen sijoittelua umpikorttelista poikkeavalla tavalla. Töölön sairaalan korttelia ei varhaisimmilta osiltaan ole lähdetty rakentamaan lähiympäristönsä tavoin umpikortteliksi vaan sille on luotu täysin oma luonne ja identiteetti, johon alun perin kuuluivat myös huolellisesti toteutetut piha-alueet pengerryksineen ja istutuksineen. Kaupunginmuseo esittää, että tämä korttelin ympäristöstään poikkeava, monivaiheinen historia otettaisiin huomioon ja asemakaavamuutoksen lähtökohdaksi ja myös uuden vaiheen identiteettiä pohjustavaksi tekijäksi.

Lisätiedot

Anne Salminen, tutkija, puhelin: +358931036501
anne.salminen(a)hel.fi

Sari Saresto
kulttuuriympäristöpäällikkö

**Helsingin kaupunki**

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala
Kulttuuripalvelukokonaisuus
Kaupunginmuseo
Kulttuuriperintöyksikkö
Kulttuuriympäristötiimi,
kulttuuriympäristöpäällikkö

Lausunto

5 (5)

30.6.2017

Tiedoksi

Museovirasto, kulttuuriympäristön suojelu
Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Postiosoite

PL 4300
00099 HELSINGIN KAUPUNKI
minna.sarantola-weiss@hel.fi

Käyntiosoite

Aleksanterinkatu 16
Helsinki 17

Puhelin

+358 9 310 36488

Faksi**Y-tunnus****Tilinro****Alv.nro**